

เศรษฐกิจพอเพียงกับการเกษตร

ประสาธ เกศวิทักษ์

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรับบ้านเรือน ตัวอาคารไว้ นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำ”

ในวารดิถีอันเป็นมงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุครบ 87 พระชันษา ผมจึงยกพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากวารสารชัยพัฒนาประจำเดือนสิงหาคม 2542 มา یادิย้าจำให้กับพวกเราอีกครั้ง ซึ่งอาจจะซ้ำไป แต่คิดว่าน่าจะเกิดประโยชน์มาก เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะถึงการดำรงอยู่และนำไปปฏิบัติได้ของประชาชนทุกอาชีพทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับเมืองและระดับประเทศ ทั้งในด้านการพัฒนา ด้านการบริหาร และด้านการดำรงอยู่ในสภาวะที่เหมาะสมไม่มากหรือน้อยไป หรือเดินสายกลางนั่นเอง

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในปี 2553 มีมูลค่ามากกว่า 1.2 ล้านล้านบาท ในการผลิตจะใช้ปัจจัยที่นำเข้ามาจากต่างประเทศทั้งปุ๋ยวิทยาศาสตร์ สารเคมี เมล็ดพันธุ์ และปัจจัยการผลิตอื่นๆ มีมูลค่า

ประมาณ 2 แสนล้านบาท ดังนั้นผลของการส่งออกผลิตผลและผลิตภัณฑ์การเกษตรที่ประเทศไทยได้รับจะตกประมาณร้อยละ 80 ของมูลค่าการส่งออก มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรแม้จะคิดเป็นประมาณร้อยละยี่สิบเศษของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ของประเทศเท่านั้น แต่เป็นรายได้ที่สำคัญที่เกิดประโยชน์กับคนภาคการเกษตรกว่า 25 ล้านคน ต่างจากรายได้ภาคอุตสาหกรรมและการบริการ แม้จะมีมูลค่าสูงแต่ประโยชน์ตกกับคนบางกลุ่มเท่านั้น ดังนั้นไม่ว่าภาวะเศรษฐกิจจะผันแปรอย่างไร การเกษตรกรรมก็ยังมี ความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศมาตลอด

แต่จากสถานการณ์การพัฒนาการเกษตรของประเทศที่ผ่านมา เน้นการพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการของประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น โดยขาดการอนุรักษ์และบำรุงรักษาทรัพยากร ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะทรัพยากรดิน ตลอดจนจนสภาวะแวดล้อมอื่นๆ ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเกษตรกรและสังคม แต่ยังมีแนวโน้มว่าโชคดีของประเทศไทยที่มีองค์พระประมุขที่มีสายพระเนตรอันกว้างไกล ที่ทรงเห็นความสำคัญของภาคการเกษตรและทรงห่วงใยต่อเกษตรกรของประเทศเสมอมา จะพิจารณาได้จากพระราชดำรัสที่ให้กับผู้เกี่ยวข้อง ให้ตระหนักถึงอนาคตว่าการศึกษาประเทศไทยจะยืนอยู่ได้อย่างยั่งยืน สามารถรักษาสถานภาพการเป็นครัวโลกให้ยั่งยืนได้ ควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาการเกษตรของประเทศ

การพัฒนาการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพัฒนาในทางสายกลางแทนการพัฒนาที่มุ่งแต่รายได้สูงสุด โดยขาดการอนุรักษ์และเป็นการทำลายธรรมชาติและทรัพยากร คือการพัฒนาอย่างเหมาะสม พอประมาณ มีเหตุมีผล มีความรอบคอบ มีระบบคุ้มกันหรือภูมิคุ้มกัน ที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก โดยต้องอาศัยความรู้และความระมัดระวัง

“เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นระบบการเกษตรตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นำกรอบแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นรากฐานการพัฒนา โดยแนวคิดของระบบเกษตรทฤษฎีใหม่เน้นการพึ่งตนเอง ยึดถือความพอประมาณ มีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัว ในภาวะที่มีความผันแปรของปัจจัยภายนอกและภายใน โดยการดำเนินการนี้เกษตรกรสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนตามสภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ โดยเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว เหลือแจกจ่ายชุมชนและสังคมในที่สุด

หลักสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือการบริหารจัดการที่ดินอย่างสมประโยชน์ โดยยึดหลักพืชอาหารคือข้าวเป็นหลัก การจัดสรรที่ดินออกเป็น 10 : 30 : 30 : 30 หมายถึงถ้ามีที่ทำกิน 10 ไร่ ก็จัดเป็นที่อยู่อาศัย 1 ไร่ (10%) เป็นที่นาเพื่อปลูกข้าวบริโภคในครัวเรือน 3 ไร่ (30%) ใช้ในการสร้างสระน้ำ 3 ไร่ (30%) เพราะพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของน้ำต่อการพัฒนาการเกษตร ส่วนที่เหลืออีก 3 ไร่ (30%) ให้ใช้ปลูกผักสวนครัว ไม้อายุสั้น ผลไม้ เพื่อบริโภคในครัวเรือน สำหรับบนสระน้ำก็เลี้ยงไก่ สุกร แล้วปล่อยมูลให้ปลากิน

การเกษตรทฤษฎีใหม่ ทรงเน้นการพึ่งตนเอง โดยทำเกษตรกรรมเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว

โดยสาระสำคัญ เกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีการปลูกข้าวเสมอ ถ้าไม่มีนาข้าวจะเรียกว่าไร่นาสวนผสม จากหลักการการใช้ที่ดินที่หลากหลายโดย

- 1) นาข้าว ให้ข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน เหลือแจกจ่ายหรือขายในชุมชน
- 2) มีแหล่งน้ำเพื่อทำนาข้าวและพัฒนาการเกษตร ผลพลอยได้มีปลาเป็นอาหาร มีไก่หรือไข่เป็นอาหาร
- 3) พื้นที่ๆ ทำสวนผสม มีผักสวนครัว ผักพื้นบ้าน พืชไร่อายุสั้น เช่น ข้าวโพดหวาน ถั่วเหลือง ไม้ผล เช่น กัลย มะม่วง และไม้ผลอื่นๆ ตามความเหมาะสม

หลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าเกษตรกรดำเนินการตามหลักการคือผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน เหลือแจกจ่ายหรือขายในชุมชน หากมีการพัฒนาเป็นเครือข่ายสามารถพัฒนาเป็นเชิงอุตสาหกรรมได้ การพัฒนาการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงไม่ใช่ปรัชญาการเป็นอยู่อย่างยากจนแต่เป็นการพัฒนาอย่างช้าๆ เป็นขั้นเป็นตอน ตามพื้นฐานของทรัพยากรและความพร้อมของเกษตรกรที่ก้าวอย่างมีภูมิต้านทาน มีการใช้องค์ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพ เพื่อสนองตอบชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

จากข้อเท็จจริงหลายประเทศได้ยอมรับและน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้กับการพัฒนาการเกษตรของตนเองให้เกิดความยั่งยืน สำหรับประเทศไทยการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้มากหรือยัง ที่เป็นอยู่หลายคนอาจจะยังแคลงใจถึงแนวทางการพัฒนาจะยั่งยืนแน่หรือ? ในฉบับหน้าจะได้ชี้แจงข้อแคลงใจนี้ให้ชัดเจนครับ